

Araştırma Makalesi

www.ziraat.selcuk.edu.tr/ojs
Selçuk Üniversitesi
Selçuk Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi
25 (1): (2011) 90-95
ISSN:1309-0550

Aksaray Kenti Açık-Yeşil Alanlarının Nitelik ve Nicelik Yönünden İncelenmesi¹

Çapan Dede AKBULUT², Serpil ÖNDER^{3,4}

²Aksaray Tarım İl Müdürlüğü, Aksaray/Türkiye

³Selçuk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Konya/Türkiye

(Geliş Tarihi: 03.03.2010, Kabul Tarihi: 23.11.2010)

Özet

Yeşil alanlar kentlerde sürdürülebilirlik ve yaşamın kalitesini arttırmada önemli rol oynarlar. Bu çalışmada Aksaray kentinin mevcut açık yeşil alanları incelenmiş, kişi başına yararlanılan aktif ve pasif açık yeşil alan miktarları belirlenerek standartlarla karşılaştırması yapılmıştır. Araştırma sonucunda açık yeşil alanların kent içinde homojen dağılmadığı, kişi başına düşen miktarların ve donatı elemanların yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Kentteki açık-yeşil alanların bilimsel, ekolojik ve teknik kriterler dikkate alınarak bir bütünlük içinde planlanması ve tasarlanması nitelik ve nicelik olarak yeterli hale getirilmesi için gerekli önlemler alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Aksaray kenti, açık-yeşil alanlar, niteliksel ve niceliksel yeterlilik

Evaluation of Open Green Spaces in terms of Quality and Quantity in Aksaray City

Abstract

Urban green spaces play an important role in improving quality of life and sustainability in cities. In this study, the existing open green spaces of Aksaray were examined, the quantities of active and passive open green spaces per person were determined and the comparisons with standards were made. The study shows that the open green spaces are not distributed homogeneously throughout the city and that the amounts of open green spaces per capita as well as equipment are inadequate. The green open spaces in the city must be completely planned and devised in the light of scientific, ecological and technical criteria and the necessary measures must be taken to make them adequate qualitatively and quantitatively.

Key Words: Aksaray city, open green spaces, qualitative and quantitative sufficiency

Giriş

Dünyada kentsel alanlar hızla artmaktadır. 2025 yılında dünya nüfusunun % 65'inin kentlerde yaşıyor olacağı tahmin edilmektedir (Li ve ark. 2005). Kentte yaşayanların hayatının kalitesi büyük şekilde kentsel çevrenin kalitesine bağlıdır (Van Leeuwen ve ark. 2006). Kentsel yeşil alanlar sahip oldukları fonksiyonları ile kentsel alanların en önemli bölümünü oluştururlar. Doğal veya insan yapısı olsun hayatın kalitesine pek çok şekilde katkı sağlarlar. Kentin ekolojisine olumlu katkıları olduğu gibi hava, gürültü, görüntü kirliliği gibi çevre sorunlarını azaltırlar, insanların fiziksel ve ruhsal sağlığını düzelterek, sosyal ve rekreasyonel olanaklar sunarlar (Uy ve Nakagoshi 2008).

Birleşmiş Milletler Dünya Sağlık Örgütü istenmeyen çevresel etkileri azaltmak ve faydalarından yararlanmak için kişi başına en az 9 m² kentsel yeşil alan olması gerektiğini vurgulamaktadır (Thaiutsa ve ark. 2008). Ülkemizde ise 3194 Sayılı İmar Kanunu'na göre belediye ve mücavir alan sınırları içinde en az 10 m² aktif yeşil alan olması gerekmektedir (Karavelioğlu 2002).

Orta Anadolu'da, ana bağlantı yolları kavşağında yer alan ve Konya'dan sonra en önemli tahıl ambarı durumunda olan Aksaray, il olduktan sonra hızlı bir kentleşme sürecine girmiştir. İlerleyen dönemlerde kent için çözümü çok zor bir sorun haline gelmeden açık ve yeşil alanlar konusunda uygun kararların bir an önce alınması gerekmektedir. Aksaray kentinde açık yeşil alanlara ilişkin sorunları belirlemek ve gereken önlemlerin alınması amacıyla yapılan bu çalışmada; açık yeşil alanların bugünkü durumu incelenmiş, bu durumu etkileyen doğal ve kültürel değerler ortaya konulmuş, bugün ve gelecek için yeterlilikleri tespit edilerek alınması gereken önlemler belirlenmiştir.

Materyal ve Yöntem

Araştırma alanı olarak Aksaray Belediyesi mücavir alan sınırı esas alınmış ve araştırma Aksaray kent merkezinde yürütülmüştür. Yapılan araştırmanın ana materyalini Aksaray kent merkezindeki mevcut açık ve yeşil alanlar oluşturmaktadır. Materyal olarak ayrıca 2001–2003 yılı imar planı açıklama raporu ile

¹Bu makale Çapan Dede AKBULUT'un Yüksek Lisans Tez çalışmasından özetlenmiştir.

⁴Sorumlu Yazar: sonder@selcuk.edu.tr

1/5000 nazım imar planları ve 1/1000 uygulama imar planlarından yararlanılmıştır.

Araştırmanın yöntemi analiz, gözlem, sentez ve değerlendirmeden oluşmaktadır. Analiz aşamasında çalışma alanının doğal, kültürel ve fiziksel özellikleri ortaya konmuştur. Açık ve yeşil alanlar; parklar, çocuk oyun alanları, spor alanları, meydanlar, resmi kuruluşlar ve okul bahçeleri, yaya bölgeleri, yollar, sokaklar ve refüjler, mezarlıklar, pazaryerleri, konut ve toplu konut bahçeleri olmak üzere 9 başlık altında incelenmiştir. Aksaray Belediyesi İmar Müdürlüğü, Park Bahçe Müdürlüğünden elde edinilen bilgiler ışığında, 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planları dikkate alınarak kentin açık ve yeşil alan durumları yerinde yapılan gözlemlerle belirlenmiştir. Araştırmada Aksaray merkez mahallelerinde yer alan açık ve yeşil alanların miktarları ile mahalle nüfusları dikkate alınmıştır. Bu doğrultuda açık ve yeşil alanların yeterlilikleri, erişilebilirlikleri ve nitelikleri incelenmiştir.

Araştırmanın son kısmı olan sentez ve değerlendirme bölümünde ise, Aksaray kent merkezi açık ve yeşil alanı ile ilgili önerilerde bulunulmuştur. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı (B.İ.B) yeşil alan normları ve 3194 Sayılı İmar Kanununda belirtilen standartlar dikkate alınmıştır.

Araştırma Bulguları

Aksaray Kenti Doğal ve Kültürel Özellikleri

Aksaray ili, Orta Anadolu'nun merkezi konumunda, Edirne, İstanbul, Ankara, Adana, İskenderun karayolu ile Samsun, Konya, Kayseri, Antalya karayolu üzerinde bulunmaktadır. İl Orta Anadolu Orta Kızılırmak bölümünde 36° 23 kuzey enlemleri ile 34° 41 doğu boylamları arasında yer alır. Yüzölçümü 7.821 km²'dir. İl merkezinin denizden yüksekliği 965 m dir. Aksaray, Konya Ovası'nın devamını kapsayan büyük bir kısmı ovalıklardan oluşan geniş bir arazi yapısına sahiptir. Aksaray, batıda Konya ve kuzeydoğuda Nevşehir, kuzeybatıda Ankara, güneydoğuda Niğde, güneyinde ise Konya iliyle çevrilidir (Anonim, 2006).

Aksaray İlçesi 15.6.1989'da vilayet olmuştur. İle bağlı 6 ilçe 26 bucak ve 160 köy bulunmaktadır. Aksaray merkez ilçeye bağlı 44 mahalle mevcuttur. Kente il dışından ve kırsal alandan hızlı bir göç olmaktadır. Aksaray'ın mücavir alan sınırları ve ilçeleri Şekil 1 de verilmiştir.

Aksaray ili sınırları içerisinde mağmatik, metamorfik sedimentler ve karasal kökenli kayalar mevcut olup bunlar metamorfik kayalar, plütonik kayalar, sedimentler kayalar, volkanik kayalar, gısel ve volkanosedimenter kayalar, güncel oluşuklar, alloktan ofiyolit karmaşığdır. Aksaray ili 4. derece deprem bölgesi kuşağına girmektedir. İlin mahallerinin ve sanayi alanları I.,II.,III. toprak sınıfları üzerine kurulmuştur.

Aksaray ilinin birçok yerinde karasal iklim özellikleri vardır. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve kar yağışlıdır. Yüksek yerlerde ise yayla iklimi görülür. Hâkim rüzgâr yönü doğudur.

Şekil 1. Aksaray İl, İlçe Sınırları ve Komşuları

2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre Aksaray'ın il nüfusu 396.084, kentin nüfusu 90.698'dir. Kent nüfusu 2007 yılında 150.384'e çıkmıştır. Yıllık nüfus artış hızı binde 35,5 dir. Nüfusun % 44'ü şehir merkezlerinde yaşamaktadır. Kentleşme oranının yüksek olması, konuta olan talebin yüksek olmasına neden olmaktadır (D.İ.E., 2007).

Aksaray, M.Ö. 8000 yıllarına dayanan bilinen tarihi ve günümüze kadar hüküm süren çeşitli medeniyetlere ait kültür varlıkları, doğal güzelliği ve ekonomik, ticari ve turizm merkezi olmasından dolayı önemini hiç bir dönemde kaybetmemiştir. Eskiden beri anayolların kesiştiği, stratejik bir konumda bulunması Aksaray'ı Selçuklu ve Karamanoğulları eserleri yönünden de zenginleştirmiştir. Aksaray Belediyesi ilk olarak 1866 yılında kurulmuştur. İlk imar planı 8.9.1964 yılında, ikinci imar planı 3.2.1977 yılında uygulanmaya başlanmıştır. İlave imar planı 14.06.1985 de tamamlanmıştır (Anonim, 2006).

Aksaray Kentinde Mevcut Açık- Yeşil Alanlarının Durumunun İncelenmesi

Meydanlar: Meydanlar, aynı şehirde yaşayan insanların kendi aralarında veya dışardan gelenlerle buluşarak, müşterek ihtiyaçlarını karşıladıkları, özel olarak düzenlenmiş alanlardır. İlk kentleşmenin başladığı dönemlerden günümüze meydanlar kentsel sirkülasyonun başlama ve dağılma yeri, kentin alışveriş ve toplanma noktası olarak düşünülmüş açık alanlardır. Planlı kentleşmenin başlamasıyla birlikte kentin odak noktası olan meydanlar, sosyal, ticari, dini nedenlerle insanların bir araya geldiği yerler olmuştur. Zaman içerisinde kentlerin büyümesi sonucu önemli yapılarla çevrelenmiş kentin en önemli noktalarını teşkil etmişlerdir (Uzun, 1993).

Aksaray için yapılan imar planlarında meydan olarak ayrılmış mekân bulunmamaktadır. Buna rağmen kentte tarihi gelişimin süreci içinde şekillenmiş meydan olarak nitelendirilen Hükümet Meydanı vardır. Karşısında vilayet binasının yer aldığı meydan; tören alanı, bayramlaşma, her türlü festival ve etkinliğin yapıldığı toplanma meydanı olarak kullanılmaktadır. Bu meydan 6.800 m² lik bir alana sahip olup kişi başına 0,04 m² alan düşmektedir.

Parklar: Çeşitli faaliyetlerden oluşmuş kent dokuları arasında (konut, sanayi, eğitim, v.s.) parklar, dinlenme ve eğlenmeye olanak sağlayan insanların boş zamanlarını değerlendirdiği doğa ile buluştuğu önemli rekreasyon alanlarıdır. Kentsel açık yeşil alan olarak kentsel planlamada önemli yere sahiptir.

Mahalle parkları, mahalle ölçeğindeki yerleşim birimlerinde daha çok çalışmayan nüfusun boş zamanlarında dinlendiği ve hafta sonlarında ise yoğun kullanıma uygun, özellikle aktif rekreasyonel ihtiyaçlara cevap verebilen alanlardır. Bu parklarda tüm yıl boyunca kullanılabilir yapı ve özellikler yer alır. Bunların arasında estetik ve iklimik özellikler içeren su gösterileri ve geniş havuzlar, dinlenme ve toplanma alanları ile gece kullanışları için aydınlanabilir mekânlar bulunur (Uzun, 1993).

Kent parkları, her yaş grubunun yararlandığı içerisinde, aktif ve pasif rekreasyon olanaklarının bulunduğu, genellikle 400 da veya daha geniş büyüklükte olan etki alanı 30-60 dakikalık yürüyüş mesafesinde yer alan aktif açık yeşil alanlardır (Gül ve Küçük, 2001).

Aksaray'da 86 mahalle parkı (419.838 m²), 1 kent parkı (159.072 m²) bulunmaktadır. Kentte kişi başına 2,63 m² mahalle parkı, 1,05 m² kent parkı düşmektedir. Kentin bazı mahallelerinde (Yenimahalle, Zincirli, Bedir Muhtar, Kalınlar, Muhsin Çelebi, Hamidiye, Sofular, Pamucak, Şeyh Hamit, Selçuklu, Somuncu Baba) park yoktur. Parklar mahallelere eşit dağılmadığından kentin eski ve nüfusun yoğun olduğu mahallelerde kişi başına düşen park alanı miktarı düşüktür. B.İ.B. normlarına göre kentlerde kişi başına 3,5 m² kent parkı, 2 m² mahalle parkı ayrılmalıdır (Aksoy, 2001). Aksaray kentinde 106.772 m² mahalle parkı, 142.864 m² kent parkı açığı bulunmaktadır.

Çocuk Oyun Alanları: Kentlerde açık-yeşil alan sistemlerinin bir kısmını oluşturan çocuk oyun alanları genel olarak 0-14 yaş grupları arasındaki çocukların yararlanabileceği ve onların aktif rekreasyon gereksinimini karşılayan, serbest zamanlarını değerlendirdikleri, ruhsal, bedensel, zihinsel gelişmelerine katkıda bulunan, güvenli, ayrıca çocukları oyuna ve düzene teşvik edici nitelikteki çocuk alanları olarak tanımlanmaktadır (Önder ve Memlük, 1997).

Kentte oyun alanları genellikle binalar arasında küçük parsellerde ve parklar içinde yer alan boşlukların bir bölümüne oyun elemanları yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Konutlara olan uzaklık (Fatih, B.Bölcek

mahalleleri hariç), alan büyüklüğü ve yaş gruplarına göre uygun tasarımı dikkate alınmamıştır.

Zemin malzemesi, genellikle çakıllı toprak veya kumdur. Çoğunluğunda oturma elemanları bulunmaktadır. Oyun elemanları seçiminde yaş gruplarına göre oyun elemanı ayırımı yapılmamış, kum, su gibi doğal malzemelerden oluşan oyun elemanları kullanılmamıştır. Bitkilendirmede kullanımı sakıncalı (*Thuja orientalis*, *Juniperus sabina*, *Symphoricarpus albus*, *Robinia pseudoacacia*, *Euonymus europens* gibi) bitkiler kullanılmış, gölgelenme, güneşlenme, geniş çim alan, çit bitkileri ile çevreleme, gürültü engellemesi gibi tasarım kriterleri dikkate alınmamıştır. Oyun alanlarının büyük çoğunluğunda aydınlatma elemanı, çöp kutusu, çeşme, tuvalet, bekçi kulübesi bulunmamaktadır.

Aksaray kentinde 59 adet çocuk oyun alanı bulunmaktadır. Çocuk bahçelerinin toplam alanı 34.500 m² dir. İlde 0-14 yaş grubu çocuk nüfusu 47.972'dir. Buna göre çocuk başına 0,7 m², kişi başına ise 0,2 m² çocuk oyun alanı düşmektedir. B.İ.B. normlarına göre kentlerde kişi başına 1,5 m² çocuk oyun alanı ayrılmalıdır (Aksoy, 2001). Kentte 192.491 m² oyun alanına gereksinim vardır.

Spor Alanları: Spor alanları, parklar gibi kentsel doku içerisindeki büyük ve işlevsel açık alanlardır. Büyük açıklıkları ve boşlukları oluşturan spor alanları, kent ekolojisine katkıda buldukları gibi içerisinde yarattığı işlevler ile sosyo-kültürel değere de sahiptir.

Kentte Gençlik ve Spor İl Müdürlüğüne bağlı 1 spor kompleksi, 1 spor salonu, belediyenin sorumluluğunda 8 mini basketbol, 12 mini futbol sahası, 6 halı saha, 1 büyük futbol sahası olmak üzere toplam 155.806 m² spor alanı yer almaktadır ve kişi başına 1,03 m² spor alanı düşmektedir. Spor alanlarının dağılımı homojen değildir. Spor alanı olmayan mahallelerde okul bahçeleri, boş araziler kullanılmaktadır. B.İ.B. normlarına göre kentlerde kişi başına 3 m² spor alanı ayrılmalıdır (Aksoy, 2001). Kentte 296.256 m² spor alanı açığı vardır.

Resmi Kuruluşlar ve Okul Bahçeleri: Resmi kurum bahçeleri, kurumda çalışanlar ve belirli bir kesim tarafından kullanılan yarı özel açık-yeşil alanlardır. Kentte belediye ve vilayet binaları gibi halkla ilişkisi fazla olan resmi kurum ve kuruluşlar merkezde yer almış, büyük alan ihtiyacı duyan kuruluşlar ise kent dışında karayolları çevresinde konumlandırılmıştır. Kentte yer alan kurum ve kuruluşların sahip olduğu genel alan miktarı 522.829 m²'dir ve kişi başına 3 m² açık alan düşmektedir.

Aksaray ili merkezinde 112 eğitim kurumu (12 anaokulu, 33 ilköğretim, 13 lise, 15 mesleki teknik lise, 30 özel, 9 yurt) bulunmaktadır. Richter okul binaları çevresinde öğrenci başına 25 m² açık alan önermiştir. Bu alan içinde 5 m², özellikle ders aralarında hizmet verecek asgari açıklık olarak kabul edilmiştir (Akdoğan, 1972). Kentte bulunan bütün okulların bahçe

alanları miktarı 432.564 m² dir. Kentte ilköğretimde bahçe alanı 230.900 m², öğrenci sayısı 24.432'dir. İlköğretim öğrencisi başına 9,45 m² bahçe alanı, kişi başına 3,6 m² ilköğretim kapalı alanı düşmektedir. Ortaöğretim bahçe alanı miktarı ise 201.664 m² ve toplam öğrenci sayısı 9.432 'dir. Öğrenci başına 21,3 m² bahçe alanı, kişi başına ise 10,7 m² ortaöğretim kapalı alanı düşmektedir. Ancak okullar arasında fark bulunmaktadır. Örneğin, Aksaray Lisesi'nde öğrenci başına 2,2 m², Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde ise 478,2 m² bahçe alanı düşmektedir.

Yollar, Yaya Yolları ve Refüjler: Kentsel dokunun can damarı niteliğinde olan yollar, sosyal hayatın çeşitli faaliyetleri ve kent insanının mekan değişimine olanak sağlamak, kanalizasyon, su, doğalgaz gibi çeşitli tesisat borularının döşenmesine yararmak ve çevresinde bulunan konutlar için hava ve ışık temin etmek gibi işlevleri vardır. Kenar ve refüj yeşilleriyle hijyenik ve estetik olan yollar, yeşil alanları birleştiren bir bağ olarak da açık yeşil alan sistemine önemli katkıları bulunmaktadır (Bayraktar, 1973).

Aksaray kentinde 22 bulvar, 107 cadde, 3477 sokak ve 1 meydan bulunmaktadır. Toplam 142.000 m² 'lik alanda refüj düzenlemesi yapılmıştır. Refüjlerde kullanılan bitki tür sayısı yeterli değildir. Özellikle şehirlerarası yollarda ve kent girişindeki refüj düzenlemeleri estetik ve fonksiyonel açıdan yetersizdir. Bitkilerin dendrolojik özelliklerine ve plantasyon ilkelerine dikkat edilmeden düzenleme yapılmıştır. Bazı caddelerde bitkilerde bakımdan kaynaklanan hatalar da (budama, ilaçlama gibi) dikkati çekmektedir

Mezarlıklar: Kent dışı ve kent içi yeşil dokusunu bağlamada önemli bir rol oynayan mezarlıklar, önceleri genellikle kent dışında yer almış, kentin zamanla büyüyüp genişlemesi sonucunda kent sınırları içinde kalmış ve dolayısıyla yaşama mekânlarıyla iç içe günlük yaşamın birer parçası olmuşlardır. Mezarlıklar bugünün anlayışına göre sadece ölülerin bulunduğu bir alan değil halkın dinlenmesine, yeşil alan gereksinimini sağlamasına yarayan birer park olarak kabul edilmektedir. Avrupa'daki pek çok ülke kent sınırları içinde kalmış veya yakınındaki mezarlıklara ölü gömülmesini men etmiş ve bu sahaları bakımlı yeşillikleri ile halkın dinlenmesine ayırarak park olarak kullanıma açmışlardır (Gönen,1992).

Aksaray kent merkezinde bulunan mezarlıkların bakımı belediyenin kontrolü altındadır. Kentte toplam 299.990 m² mezarlık alanı bulunmaktadır ve kişi başına 1,7 m² alan düşmektedir. Kişi başına 7 m² mezarlık alanının olması gerektiği düşünülürse kent içerisinde 894 401 m² mezarlık alanına daha ihtiyaç olduğu görülür. Ervah Kabristanlığı 268.321 m² alana sahiptir. Sahip olduğu yeşil dokuyla halkın piknik alanı kullanımına olanak sağlamaktadır. Bitki dokusu ve yaşlı ağaçları ile mezarlıklar kentin açık ve yeşil alan sistemine önemli katkıda bulunmaktadır.

Pazar Yerleri: Pazar yeri kavramı kentleşme ile birlikte başlamıştır. Ticaret merkezlerinde yer alarak geleneksel bir karakter taşıyan Pazar yerleri sosyo ekonomik olduğu kadar sosyokültürel eylemlerinde bütünleştiği mekânlardır. Haftalık ya da günlük kurulan ve zaman zaman kullanılan bu alanlar, eylemler açısından gelenekseldir. 30.000 kişilik bir kent ünitesinde Pazar yeri olarak 6.000 m² ortalama bir yer ayırmak gerekir (Bakan ve Konuk,1987).

Aksaray kentinde bulunan pazar yerleri haftanın birkaç günü için pazar alanı olarak kullanılırken diğer günlerde boş kalmakta ya da otopark olarak kullanılmaktadır. Kent bütününde kullanılır durumda toplam 69.786 m² pazar alanı (Hassas, B.Bölcek, Fatih, Çoğlakı, Kılıçaslan, Kurtuluş, Taşpazarı, Yavuz Sultan Selim ve Laleli) bulunmakta ve kişi başına 0,41 m² alan düşmektedir. Kişi başına yaklaşık 0,2 m² pazar alanı olması gerektiği düşünülürse kentte Pazar yeri olarak sorun gözükmemektedir.

Konut ve Toplu Konut Bahçeleri: Açık-yeşil alanlar içinde en küçük ölçeğe sahip olan konut ve toplu konut bahçeleri, genellikle konut sakinlerinin yararlandığı alanlardır. Aksaray kenti, geçmişte bahçeli tek veya iki katlı yapılara sahipken, son 10 yılda toplu konutların yapımının artmasıyla (Beşyüz evler, Toki, Fatih Mahallesi, Belpa, Kültürpark toplu konutları ve Yunus Emre Mahallesi'ndeki dubleks konutlar gibi) toplu yaşama alanları artmıştır. Kentteki konut ve toplu konutların kapladığı alan yaklaşık 998 ha büyüklüğündedir ve yaklaşık 50.537 (20.000 adeti, toplu konut birimlerinde) civarında konut olduğu tahmin edilmektedir. Konut ve toplu konut birimlerinde yer alan yeşil alanlar istenilen standart, estetik ve işlevsel özelliklere sahip değildir. Mülk sahiplerinin ekonomik imkânı ve yeşil alan yaklaşımları doğrultusunda bahçe düzenlemeleri gerçekleştirilmekte veya genelde kendi haline bırakılmaktadır. Bilinçli ve planlı bir bahçe düzenleme örneği yok denecek kadar azdır.

Sonuç ve Öneriler

Aksaray kentinde yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen bilgilere göre kent merkezindeki aktif yeşil alanlar; mahalle parkları 419.838 m² (2,63 m²/kişi), kent parkı 159.072 m² (1,05 m²/kişi), çocuk oyun alanları 34.500 m² (0,2 m²/kişi), ve spor alanları 155.806 m² (1,03 m²/kişi)'dir. Aktif yeşil alanların toplam miktarı 769.216 m²'dir ve kişi başına 4,91 m² aktif açık ve yeşil alan düşmektedir. 3194 sayılı imar mevzuatına göre bir yerleşmede kişi başına düşmesi gereken aktif yeşil alan miktarı 10 m²'dir. Buna göre kentte 738.385 m² (5,09 m²/kişi) aktif yeşil alana gereksinim vardır.

Yeşil alanların kent içinde homojen dağılması ulaşılabirlik, işlevsellik ve planlamada yeşil alan dengesi bakımından önemlidir. Kentte aktif yeşil alanların mahallelere düzenli dağılmadıkları bazı mahallelerde çocuk oyun alanları, spor alanları ve mahalle parklarının olmadığı görülmektedir. Planlama aşamasında açık yeşil alanların dengeli dağılımına dikkat edilmelidir. Yapılan

çalışmalara göre, çocuk bahçelerinin konutlara olan uzaklığı maksimum 5 dakika, oyun alanları ise 10 dakikalık mesafede olmalı, 1-5 yaş grubu çocuklar için yaklaşık 50 m² (konut grupları arasına dağılmış), 6-10 yaş grubu için yaklaşık 450 m²+100 m² (serbest ve sakin oyunlar için), 8-15 yaş grubu için yaklaşık 400 m² (spor alanı hariç) ayrılmalıdır. Mahalle parkı ise 800-1000 m yürüme mesafesinde planlanmalıdır. Spor alanlarının mahalle ölçeğindeki erişim uzaklığı 800-1200 m olmalıdır (Aydemir ve ark., 2004).

Okul bahçeleri, eğitim dönemi dışında tüm kent halkının yararlanmasına olanak verecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla okul bahçelerinin düzenlenmesinde okul ve belediyelerin ortak sorumluluklar alması, daha yararlı mekânların oluşturulmasını sağlayacaktır. Özellikle çocuk oyun alanı ve spor alanlarının olmadığı mahallelerde okul bahçeleri oyun ve spor alanı olarak kullanılması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Aksaray kent merkezinde yer alan Hükümet Meydanı araç ve yaya trafiğinin yoğun olduğu mekândır. Donatı elemanlarının meydan içerisinde homojen dağılması ve yetersiz olması alanın halk tarafından "meydan" olarak algılanmasını engellemektedir. Alan daha çok sert zeminden oluşmuştur. Meydanın donatı elemanları ve bitkisel düzenleme yönünden tekrar gözden geçirilmesi gereklidir. Yapılacak imar planında yeni bir meydana yer verilmelidir.

Yol ağaçları, kentin yeşil alanlarını birbirine bağlayan açık yeşil alan sisteminin önemli bir parçasıdır. Kentte yol ağaçlaması yapılırken istenilen sonuca ulaşmak için tür seçimine, tasarıma, uygulama ve bakım ilkelerine dikkat edilmelidir.

Aktif yeşil alanların tasarımında alanın kendinden beklenen işlevini yerine getirmesi ve estetik açıdan uygun düzenleme yapılabilmesi için donatı elemanlarının ve bitkisel düzenlemenin yeterli ve uygun olarak kullanılması gereklidir. Mevcut yeşil alanlar yapısal ve bitkisel materyal yönünden tekrar değerlendirilmelidir.

Bitkilerin estetik ve işlevsel özellikleri göz önünde bulundurularak yapılacak bitkilendirme, kentin gelecekte alacağı görüntüyü etkileyecek en önemli unsurlardan biridir. Bu özelliklerin yanında bitki seçimi, uygun ekolojik koşulların temini, plantasyon ilkelerine uyularak düzenleme yapılmalıdır. Uygulama çalışmalarında görev alacak ekibin teknik ve bilimsel bilgi birikiminin sağlanması ve bilgilendirilmeleri için belediye tarafından gereken tedbirler (eğitim seminerleri, kurslar, v.s.) alınmalıdır.

Yeşil alanlarda bitkilendirme sonrası bakım önlemleri de oldukça önemlidir. Sulama, gübreleme, budama, ilaçlama gibi bakımla ilgili yıllık, mevsimlik, aylık ve günlük programlar yapılması yeşil alanların sürdürülebilirliği için ve sağlıklı yeşil alanlar için gereklidir.

Yerel yönetimlerdeki peyzaj mimarlarının kadrolaşması gelişmiş ülkelere kıyasla oldukça yetersiz kal-

maktadır. Bu nedenle pek çok şehirde olduğu gibi bu konuda etkin olabilecek yeni ve yeterli kadrolaşmalara gerek vardır.

Yeşile olan sevgilin artırılması ve halkın bilgilendirilmesi için yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları tarafından gereken önlem (kitap, broşür, konferans, seminer, v.s.) alınmalıdır.

Aksaray'da yapılacak çevre düzeni, imar planları çalışmalarında özellikle kentin "ekolojik yapısı" dikkate alınarak planlama yapılmalı, konuyla ilgili meslek disiplinlerinin ve özellikle peyzaj mimarlarının katılımı sağlanmalıdır.

Sonuç olarak, Aksaray kentini sağlıklı, modern ve yaşanabilir bir mekân haline getirmek için, yeşil alanların nitelik ve niceliğini, bilimsel ve teknik kriterler dikkate alınarak planlamak, uygulamak ve sürekliliğini sağlamak ile mümkündür. Kent içindeki tüm açık ve yeşil alanlar, kentsel yönetim kararlarının yer aldığı planlarla bir bütünlük arz etmeli, zaman içindeki değişimler için süreklilik ve esneklik sağlayacak şekilde oluşturulmalıdır. Ayrıca Aksaray kent insanı ve sivil toplum örgütlerinin de, bilinçli açık ve yeşil alan oluşturma konusunda yerel yönetimi etkileme ve yönlendirme açısından daha aktif olması zorunludur.

Kaynaklar

- Akdoğan, G. 1972. Beş Büyük Şehirde Çocuk Oyun Alanları, Okul Bahçeleri Ve Spor Alanlarının Yeterlilikleri ve Planlama Prensipleri Üzerine Bir Araştırma, A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları: 552, Bilimsel Araştırma Ve İncelemeler: 304, A.Ü. Basımevi, Ankara.
- Aksoy, Y.2001. İstanbul Kenti Yeşil Alan Durumunun İrdelenmesi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 233s.
- Anonim, 2006. Aksaray'ın Tanıtımı Aksaray Belediyesi, Kültür Müdürlüğü Yayınları ve Tanıtım Broşürleri, Aksaray.
- Aydemir, Ş., Aydemir S., Beyazlı, Ökten, N., Öksüz, A. M., Sancar, C., Özyaba, M., Türk, Y., 2004. Kentsel alanların Planlanması ve Tasarımı. İber Matbaacılık. Trabzon.
- Bakan, K., Konuk, G. 1987. Türkiye'de Kentsel Dış Mekanların Düzenlenmesi. TÜBİTAK Yayın No:U5, Tübitak Matbaası, Ankara.
- Bayraktar, A. 1973. İzmir Şehrinin İmarında Peyzaj Mimarisi İle İlgili Problemler ve Prensiplerin Tespiti, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Bahçe Mimarisi Kürsüsü, Birlik Matbaası, Yayın No: 33, İzmir.
- D.İ.E., 2007. 2000 Genel Nüfus Sayımı ve Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, <http://www.die.gov.tr/nufussayimi.htm> Erişim: Kasım 2007.

- Gönen, G. 1992. Mezarlıklar, Peyzaj Mimarlığı Dergisi, Sayı: 33, İstanbul.
- Gül, A., Küçük, V. 2001. Kentsel Açık-Yeşil Alanlar ve Isparta Kenti Örneğinde İrdelenmesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Seri:a, Sayı:2, ISSN:1302-7085, Sayfa: 27-48, Isparta.
- Karavelioğlu, C. 2002. Açıklama ve İctihatlarla İmar Kanunu ve Mevzuatı. Cilt II. Sözkese Matbaacılık Tic.Ltd. Şti., Ankara. ISBN:975-96668-5-5.
- Li, F., Wang, R., Paulussen J., Liu, X., 2005. Comprehensive Concept Planning of Urban Greening Based on Ecological Principles:a Case Study in Beijing, China. Urban Forestry & Urban Greening 72:325-336.
- Önder, S., Memlûk, Y. 1997. Konya Kenti Selçuklu İlçesinde Çocuk Oyun Alanlarının Fiziksel Yönden İncelenmesi ve Yeterlilikleri Üzerinde Bir Araştırma, S.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi 11(14):59-74, Konya.
- Thaiutsa, B., Puangchit L., Kjelgren R., Arunpraparut W. 2008. Urban green space, street tree and heritage large tree assessment in Bangkok, Thailand. Urban Forestry & Urban Greening 7:219-229.
- Uy, P.D., Nakagoshi, N., 2008. Application of Land Suitability Analysis and Landscape Ecology to Urban Greenspace Planning in Hanoi, Vietnam. Urban Forestry & Urban Greening 7:25-40
- Van Leeuwen, E.S., Vreeker, R., Rodenburg, C.A., 2006. A Framework for Quality of Life Assessment of Urban Green Areas in Europe: an Application to District Park Reudnitz Leipzig. International Journal of Environmental Technology and Management 6 (1/2), 111-122.
- Uzun, G. 1993. Kentsel Rekreasyon Alan Planlaması, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Ders Kitabı No: 48, Adana.